[illegible]

PRO CVLTV ET ADORATIONE IESV CHRISTI, IN EVCHARISTIÆ SACRAMENTO.

STANISLAI SOCOLOVII apud Sereniſſimum STEPHANVM Regem habita Concio.

Ex Bibli.ca Altemps.na

CRACOVIÆ,

In Officina Lazari: Anno Domini,

M. D. LXXXII.

*

REVERENDISSIMO AC NOBILISS: ANTISTITI

Iacobo Bielenſki Epiſcopo Lacedemonienſi, Suffraganeo Plocen: &c. fautori & educatori ſuo.

CONCIONEM NOſtram pro cultu & adoratione IESV CHRISTI in Sacramento Euchariſtię apud Sereniſſimum Regem meum aliquando habitam: nunc autem in hac ſolenni corporis & ſanguinis Ieſu Chriſti panegyri diligentius recognitam, ac ad eiuſdem Ieſu Chriſti laudem & gloriam, chriſtiani autem populi ædificationem & conſolationem editam, ad R. P. V. fautorem & educatorem meum mitto; vt ſit aliquod ſaltem teſtimonium & ſignificatio meę perpetuę erga R. P. V. obſeruantię atque pietatis: illius autem erga me immortalium beneficiorum memoria extet ſempiterna. Neque enim diſſimulare volo, quin ſemper libenter vbique fateor, quidquid in his

ſtudijs profeci, quidquid ornamentorum con ſequutus ſum, id me illius hortatu, cura ac ſtudio ſingularique liberalitate conſequutū eſſe. In qua IESV Chriſti alumnorum agricultura ac ſegete, ſi alij quoque longè locupletiores eodem modo elaborare vellent, multò maiores & vberiores profecto Eccleſię Dei fructus parerent; longè cultior & fertilior vinea domini exercituū appareret; longè plures operarios haberet. Verùm nos nihil præter noſtra curare ſolemus, vtque vel mundo poſt mortem noſtram terra, iuxta vetus dictum dehiſcat, obitumqúe noſtrum obitus omnium rerum conſequatur, nihili ducimus. Quam mentem ſi maiores noſtri itidem habuiſſent, longè deterius vel nobiſcum ageretur, quàm nunc agitur. Tu quidem nobiliſſime Antiſtes macte ea laude eſto, cui nō erat ſatis ipſum his præſtantiſſimis virtutibus & doctrinis, quibus affatim abundas, eſse præditum; niſi alios ipſis excoli curares, ac veluti hæredes illarum relinqueres. Quo nomine te Deus omnis honeſtatis ac ſapientię parens, felicem & beatum in multos annos conſeruet; omniumqúe bonorum vbertate

augeat;

augeat; ac ex ſeptuagenario centenarium faciat. Ego quidem eius educationis meę nomine tibi maximas apud omnes bonos gratias ago & habeo, neque vnquam agere deſinam; vtque maiores longè fructus ſtudiorum meorum indies decerpas; ſi Dominus valetudinem hanc meam fractam erexerit, etiam atque etiam vehementer curabo. Vale venerande mihiqúe chariſſime ſenex.

PSAL: XXI.

Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terrę; in conſpectu eius cadent omnes qui deſcendunt in terram.

PRO CVLTV ET ADORATIONE IESV CHRISTI IN EVCHARISTIÆ SACRAMENTO.

GLORIOSISSIMÆ MEmoriæ institutionis & adorationis Corporis & Sanguinis Domini nostri IESV Christi anniuersariam festiuitatē magno gaudio et lætitia celebramus; quem toto corde & animo, veráq; latria, id autem est vnico & proprio Dei cultu, in tam sublimi sacramento colimus atq; veneramur. Atq; hoc illud est quod nobis in loco extremæ impietatis à filijs obijcitur Belial, propter quod nos ex christianis idololatras; ex populo Dei populum infidelem; ex filijs Dei filios æternæ gehennæ factos esse clamitant, monstrosisq; cognominibus ipsi maiora monstra conscindunt. Dum nos iam Artolatras, id est, panis adoratores, iam Sarcolatras, id est, carnis cultores, iam Anthropolatras, hominum sczt adoratores appellare solent. In quo cùm summus quasi cardo causæ versetur, in ipsiusq; Iesu Christi castissimi & sanctissimi coniugij dedecus & contumeliam, eiusq; sanctæ & immaculatæ sponsæ conuicium ea res feratur; mihi dissimulandum tantum nefas nō

putaui,

putaui, ipsum enim sponsum accusant quasi ille thalami sui non fuerit satis diligens custos; quasi sponsam suam in fœdissimum, spiritualis fornicationis idololatriæ, inquam, scelus, contra veterum vatum promissa
Isaiæ 11. & firma sua decreta incidere permiserit: quasi deniq; ipse pater omnipotens sepulchrum filij sui, quod gloriosum futurum per Isaiam prædixit, tali abominatione contaminari passus fuerit, super quod vsq; adhuc hoc tale sacramentum ab omnibus gentibus quæ sub cœlo sunt, & qui Christi nomen gerunt, consecratur, offertur, & adoratur: aut tanquam omnino nobis alius
Zacha: 13. Messias cum Iudæis expectandus sit, qui iuxta prædictionem Prophetarum non idola tantum delere debebat; sed nomina etiam idolorum, non vt adorentur modo, sed vt ne recordentur quidem homines illorum amplius. Si enim hæc Christus dominus morte & resurrectione sua non sustulit, alius certè nobis Messias expectandus erit, qui hæc auferat, quiq; ab hac fœditate vineam suam expurget. Quæ omnia cùm & ipsius æterni parentis summæ prouidentiæ præiudicant, & Iesu Christi curam & solicitudinem quam de sua sponsa habet diminuant, & totã fidem christianã fœdè contaminẽt, & Ecclesiæ Dei eã notã inurant; qua stante ipsa sponsa Christi amplius esse nõ possit: obstruendũ igitur Dei præsidio os loquentiũ iniqua iudicauimus, ac de ea adoratione quæ Iesu Christo in tali sacramẽto cõstituto debetur, pauca ex multis adferre oportere existimauimus:

mauimus. Proponemus igitur in primis ſcandala & accuſationes aduerſariorum: deinde totam rem per veriſſimas, ac quaſi immediatè ex ſacra ſcriptura, totaq; analogia doctrinæ ſanctæ propoſitiones excerptas, vſúq; ipſo veteris Eccleſiæ perpetuoq; conſenſu concludemus: demum accuſationibus aduerſariorum, quantum breue feret tempus, reſpondebimus. Veſtrum erit conatum noſtrum veſtra deuotione adiuuare, Chriſto Domino prius ſublimi reuerentia, in eodem ſacramento adorato.

O ſalutaris hoſtia· &c.

QVI Eccleſiam Dei ob cultum & adorationem huius Sacramenti accuſarunt, primi erant gentiles: vt vel inde rei antiquitas cognoſcatur, qui Chriſtianos inſimulabant Bacchum & Cererem ſub ſpeciebus panis & vini adorare. Conuicium hoc fuit à noſtro inſtituto alieniſſimum. Auerrois item iactatur dictum: Quoniam Chriſtiani Deum ſuum quem adorant manducant: Sit anima mea, dicebat ille, cum Philoſophis. Habent autem hoc proprium hæretici, vt quibus vulneribus & contumelijs quondam gentiles Eccleſiam Dei lacerabant, eadem ipſi refricent. Quod in Sanctorum inuocatione cum Iuliano (referente Cyrillo) fecerunt, in reliquijs ſanctorum venerandis, cum Eunapio qui dicebat nos ſalitos deos colere, nunc faciut; vt facilè ſeipſos prodant & in illorum ſe locum ſucceſiſſe, & eodem quo illi ſpiritu agitari. Hos ſequuti ſunt Manichæi: qui cùm nihil carnis & ſanguinis, ſibi perſua-

Auguſti: lib: 20. in fauſt: Cap: 15 & 16.

Cõtra Iulianũ.

Eunap: in vitis Sophiſt.

debant, inesse sacro pani & vino; dicebant à Catholicis puras creaturas adorari, & se ab ipsis iniquè accusari, quòd adorarent solem ipsum, qui esset creatura. Quin etiam, vt ex Leone Papa perspicitur, verborum CHristi proprietatem de Eucharistia calumniabantur, & de ea disputare non verebantur, sed frustrà. Suum tamen errorem nostro instituto, confirmabant, Deum scilicet per omnia esse fusum, & in omnibus partibus creaturæ adorandum. Sunt enim hæretici venenosis araneis simillimi, qui ex omni etiam saluberrima herba, venena exitiosa ad confirmandos suos errores sugunt. Consequutus est postea Nestorius, qui cum naturarum concomitantiam diuinæ inquam atque humanæ in Christo negasset sicut Anthropophagiam in Eucharistia asserebat, ita de Anthropolatria idest hominis adoratione cœlum et terram vt inquit Cyrillus sugillabat. Multum deinceps fuit ea de re silentium, maximus autem apud omnes ecclesias consensus: ita vt cùm de manducatione aliqua dubitatio extitisset, de adoratione nulla vnquam extitit: vt ex illis verbis Petri venerabilis clarum est. Si ad honorandum, si ad adorandum tantummodò daretur, quæstio non esset: sed quia etiam ad manducandum datur, non potest nos vt illos quondam non mouere. Quod enim honorari quòd adorari debeat, fidelibus omnibus certum est: quòd autem comedi, quia comestionis ratio non videtur, admirabile, & super omnia stupendum est. Exortus est tandem ante quingentos annos Berengarius, Andega-

Cyril: in expositione Synodi Nicæni.

Lib: I. cap. I.

uen: Archidiaconus, ſub Leone nono Papa, homo va-nae mundi gloriae auidus, animo elatus, conuiciator inuictus, vt Guitmundus eius aequalis teſtatur, qui cùm praeſentiam Ieſu Chriſti in hoc ſacramento negaſſet, ita vt rei natura fert, eius adoratores idololatriae reos eſſe accuſauit: quem tamen veritatis tandem vis inuicta, & vniuerſalis de hoc ſacramento conſenſus euicit: ita vt morientis verba haec fuiſſe extrema ferantur: Nos ſanè credimus poſt benedictionem Eccleſiaſticam myſteria illa verum eſſe corpus et ſanguinem Saluatoris, adducti verbis & veteris Eccleſiae authoritate: Et. Hodie in die apparitionis ſuae apparebit mihi Dominus meus IEſus, propter poenitentiam, vti ſpero, ad gloriam: vel propter alios, vti timeo, ad poenam. Mortuo Berengario extinctum eſt penitus incendiū. Quod ſi quae exoriebantur ſcintillae, ſtatim vi veritatis ſupprimebantur, donec accenſae ſunt illae, quibus nunc orbis terrarum accenſus flagrat, faces, Carolſtadius, inquam, Zuinglius, Oecolampadius, Petrus martyr, Caluinus, & iſtorum primi parentes, Lutherus, Philippus, Huſſus, Viclevv, qui vt caeteros omnes praeteriti temporis errores ex orco conſepultos excitarunt; ita & in hac ipſa parte cum Rufo Dracone, contra caſtiſſimam ſponſam CHriſti ora ſua aperuerunt. Qui vel quod Chriſtum dominum ex hoc ſacramento penitus ſuſtulerunt; vel quod cum pane & vino ſimul eſſe docuerunt; vel quod extra vſum ſacramentum eſſe nega-

De geſtis Anglorum.

uerunt; vel quòd hoc nusquam iussum, nusquam imperatum sit; vel quòd non eo fine vt colatur institutum; vel quòd ipsa sola sumptione illud satis coli putarunt; vel quòd alia sacramenta item non adorentur; vel quod in illis locis nonnunquam est vbi indecenter colatur; nullo pacto adorandum esse docuerunt. Hæc igitur sunt scandala, hæ Draconis blasphemiæ, hæ aduersariorum accusationes. Quæ tamen vel ipsa illud docent, cum adorationis sacræ Eucharistiæ vsum iam à primis ecclesiæ temporibus extitisse, vt quæ iam ab ipsis Gentilibus Iudæisq; sint impugnata, tum quos duces & authores isti sequantur, cum quibusq; commu nem causam habeant, Gentiles inquam Iudæos atq; fœdissimos hæreticos abundè indicant. Nunc quibus fundamentis ac veluti columnis subnixa ecclesia Dei vera Christi sponsa, & istorum ora obstruat, & suam fidem & integritatem, ac innocentiam erga sponsum suum tueatur & vindicet, paucis videamus. Hoc autem est, axiomata quædam, id est, propositiones per se & natura sua notas ac fide dignissimas proponamus. Ex quibus illud constet, eos quidem qui sacramentum hoc colunt, ab omni idololatria alienissimos esse, vt illos qui illud profanè tractant, maiestatis diuinæ impiissimos violatores existere.

Primum igitur illud fundamentum sit, prima propositio fide dignissima. Deum, vbicunq; sit, & in quacunq; specie adorandum esse, præsertim vbi certa & euiden-

euidentia eaq; diuina sint eius præsentiæ testimonia. Apparuit Dominus in forma hominis deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, primis parentibus nostris Adæ & Euæ; statimq; illi metu ac reueren- Gene: 3.
tia perculsi, absconderunt se. Apparuit Dominus Abrahæ patri omnium credentium in specie trium angelorum in conualle Mambre, quos cùm tres vidisset, v- Gene: 13.
num adorauit. Apparuit Dominus Iacob in forma ipsi soli cognita innixus scalæ, super quam ascende- Gene: 28.
bant angeli & descendebant: surgit & adorat, verè Deus est in loco isto & ego nesciebã, non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cœli. Apparuit Dñs Moysi Exodi 3.
in flamma ignis de medio rubi, quo cum liberius accedere voluisset, audit, non appropinques huc, solue calceamentum de pedibus tuis, locus enim in quo stas, terra sancta est. Et abscondit Moysen faciem suam, non enim audebat aspicere contra Deum. Apparaturus Dominus cuncto populo in monte Sinai, in caligine nubis, sic præcepit: Descende & contestare populum, ne- Exodi 19.
forte velit transcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo. Sacerdotes quoq; qui accedunt ad Dominum sanctificentur, ne percutiat eos. Vade ad populum & sanctifica eos, hodie & cras lauent vestimenta sua, ne appropinquent vxoribus suis. Omnis qui vicinius tetigerit montem, morte moriatur, siue homo, siue iumentum fiat, non viuet. Manus tanquam nefarium hominem non tanget,

 sed

ſed lapidibus & iaculis obruetis illum. Sic poſtea in Sanctis Sanctorum, ſic in caligine templi, ſic in arca adorari ſolebat, idq; ab illo populo qui ad omnem idololatriam natura effuſus fuit: Neque verò tantum ea lex humanam attingit naturam; ſed omnem item creaturam, maria, inquam, montes & flumina & quidquid conſpicitur. Antecedebat Dominus populum ſuum in nube & columna ignis, & ſtatim illud fit quod
Pſal: 113. *Pſaltes magnificè celebrat: Mare vidit & fugit: Iordanis conuerſus eſt retrorſum. Montes exultauerunt vt arietes: & colles ſicut agni ouium. Quid eſt tibi mare quòd fugiſti: & tu Iordanis quia conuerſus es retrorſum. Montes exultaſtis ſicut arietes: & colles ſicut agni ouium. A facie Domini mota eſt terra: à facie Dei Iacob. Qui conuertit petram in ſtagna aquarum: & rupem in fontes aquarum. Sed & cœlum ipſum eadem obligatur lege, Deus, inquit ſcriptura: Cùm egredieris in conſpectu populi tui, cùm per-*
Pſal: 67. *tranſires in deſerto: Terra mota eſt etenim cœli diſtillauerunt à facie Dei Sinai à facie Dei Iſràël. Stet igitur firma lex, Deum in omni ſpecie & loco adorandum eſſe, vbi certa eius præſentiæ teſtimonia & indicia extiterint.*

Secundum cauſæ fundamentum illud eſt, IEſum Chriſtum verum Deum & hominem eſſe. Fuit hæc fides principis Patriarcharum Abrahæ, qui mittens ſeniorem ſeruum domus ſuæ quærendæ vxoris cauſa

filio

filio suo Isaac sic inquit: Pone manum tuam subter femur meum, vt adiurem te per Deum cœli & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananeorum. Quem in lumbis & femore gerebat, hũc Deum cœli & terræ vocat magno mysterio. Fuit hæc eadem fides magni Iob. Credo, inquit, quòd redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum: Et in carne mea videbo Deum saluatorem meum. Quem visurus sum ego ipse & non alius, & oculi mei conspecturi sunt. Hæc ipsa fides fuit omnium Prophetarum: Quare quasi colonus futurus es in terra, inquit Hieremias, & quasi viator declinans ad manendum? Quare futurus es velut vir vagus & fortis, qui non potest saluare? Tu autem in nobis es domine: & nomen tuum inuocatum est super nos: ne derelinquas nos. Hic est Deus noster, inquit Baruch, & non æstimabitur alius aduersus eum: hic adinuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam IAcob puero suo, & Israel dilecto suo: posthæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Hæc eadem fides est Apostolorum. Et verbum (inquit Ioannes) caro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis. Optabam enim ego, inquit Paulus, ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitæ, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamen-

Gene: 24.
Iob 19.
Ierem: 14.
Baruch 3.
Ioan: 1.
Rom: 9.

tum,

tum, & legiſlatio, & obſequium, & promiſſa, quorum patres, & ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula. Amen. Hanc eandem fidem vna ſancta Catholica & Apoſtolica confitetur Eccleſia. Eſt ergo fides recta, inquit Symbolum, vt credamus & confiteamur, quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus Dei filius, Deus & homo eſt. Deus eſt ex ſubſtantia patris ante ſecula genitus; & homo eſt ex ſubſtantia matris in ſeculo natus. Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali et humana carne ſubſiſtens: æqualis patri ſecundum diuinitatem: minor patre ſecundum humanitatem. Qui licet DEus ſit & homo, non duo tamen, ſed vnus eſt CHriſtus. Vnus autem non conuerſione diuinitatis in carnem: ſed aſſumptione humanitatis in Deum. Vnus omnino non confuſione ſubſtantiæ; ſed vnitate perſonæ. Nam ſicut anima rationalis & caro vnus eſt homo: ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus. Vt qui alterum iſtorum non confiteatur, illum aut Neſtorianũ, aut Ebionitam vel Arrianum eſſe oporteat. Quam fidem magnificè explicat vetuſtiſſimus Irenæus. Si enim homo non viciſſet inimicum hominis, non iuſtè victus eſſet inimicus. Rurſus autem niſi DEus donaſſet ſalutem, non firmiter haberemus eam, & niſi homo coniunctus fuiſſet Deo noſtro, non potuiſſet particeps fieri incorruptibilitatis. Oportuerat enim mediatorem Dei & hominum, per ſuam ad vtroſque

Ireneus lib: 3. cap: 20. & 21.

troſque

trosque domesticitatem, & ad amicitiam & concordiam vtrosque reducere, & facere vt & DEus assumeret hominem, & homo se dederet Deo. Qua enim ratione, filiorum adoptionis eius participes esse possemus, nisi per filium eam quæ est ad ipsum, recepissemus ab eo communionem, nisi verbum eius communicasset nobis, caro factum? *Et paullo post.* Propter hoc enim verbum Dei homo, & qui filius Dei est, filius hominis factus est, commixtus verbo Dei, vt adoptionem percipiens fiat filius Dei. Non enim poteramus aliter incorruptelam & immortalitatem accipere, nisi aduniti fuissemus incorruptelæ & immortalitati. Quemadmodum autem adunari possemus incorruptelæ & immortalitati, nisi prius incorruptela & immortalitas facta fuisset id quod & nos, vt absorberetur quod erat corruptibile ab incorruptela, & quod erat mortale ab immortalitate, vt filiorum adoptionem perciperemus? Vtraque scripturæ diuinæ de eo testificantur; & quoniam homo indecorus & passibilis, & super pullum asinæ ascendens, aceto & felle potatur, & spernebatur in populo, & vsque ad mortem descendit, & quoniam dominus sanctus & mirabilis consiliarius, & decorus specie, & Deus fortis super nubes veniens vniuersorum iudex: omnia de eo scripturæ prophetabant. Sicut enim homo erat vt tentaretur, sic & verbum vt glorificaretur, requiescente qui-

dem verbo, vt poſſet tentari & inhonorari & crucifigi & mori; abſorpto autem homine in eo quod vincit, & ſuſtinet, & reſurgit, & aſſumitur. Hic igitur filius Dei dominus noſter exiſtens verbum patris, & filius hominis, quoniam ex Maria, quæ ex hominibus habebat genus, quæ & ipſa erat homo, habuit ſecundum hominem generationem, factus eſt filius hominis. *Hactenus Irenæus.* *Notant autem hoc loco ſancti Patres, omnem honorem & adorationem, non ad aliquam naturam aut partem perſonæ, ſed ad totam referri perſonam. Neque enim in homine aut ſolam animam rationalem, aut ſolam carnem colimus; ſed totam perſonam ex anima ratione participe & humana carne conſtitutam. Sic in Chriſto domino, non aut ſolam diuinitatem, aut ſolam humanitatem colimus; ſed diuinitatem ſimul & humanitatem vna adoratione veneramur, quia vtraque natura vnam conſtituit perſonam. De tali adoratione dixit Pſaltes:*

Pſal: 21. *Et adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ familiæ*

Pſalm: 71. *gentium. Et in alio Pſalmo: Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient illi: quia liberauit pauperem à potente, & pauperem cui non erat adiutor. Et D. Paulus. Cùm introduceret, inquit,*

Hebræ 1. *primogenitum in orbem terrarum dicit. Et adorent*

Pſal: 96. *eum omnes angeli Dei, quaſi diceret, non tum tantum cùm eſſet in ſinu patris; non tum tantum cùm eſſet in forma Dei adoratum fuiſſe ab angelis; ſed tum etiam*

cùm

cùm introduceret, inquit, cum in orbem terrarum, hoc est per incarnationem dicit. Et adorabunt eum omnes angeli eius. Talem Ioannes in vtero adorauit, indignumq; se esse dixit, cuius corrigiam calceamenti solueret. Pastores in præsepio, reges in cunis, discipuli in nauicula; Apostoli in cœlum ascendentem adorarunt. Eum Petrus allocutus est: Domine discede à Lucæ 5.
me, homo enim peccator sum. Talem Thomas Deum & Dominum suum esse professus est. Rectè igitur statuit antiquum concilium: si quis non vna adoratione honorificat Emanuelem, hoc est, Deum & hominem secundum quod factum est verbum caro, anathema sit.

Tertium illud est præsentis negocij fundamentum: Diuinitatem Iesu Christi ab ea quam semel accepit humanitate nunquam separari posse. Nam cùm à Deo nemo nisi per ipsum peccatum separari possit, cùm in eius humanitatem nullum vnquam cadat peccatum, nullus error, nulla macula: Venit inquit, princeps huius mundi, & in me non inuenit quidquam: impossi- Ioannis 14.
bile est item vllam vnquam in eo separationem fieri. Docet hoc liber Sapientiæ: Cùm Dei verbum, Dei sapientiam nusquam, ne in morte quidem hominem illum, in figura Iusti Ioseph deseruisse testatur. Hæc venditum iustum non dereliquit, sed à peccatoribus liberauit eum: descenditq; cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit illum; donec afferret illi sceptrum regni, & potentiam aduersus eos qui eum depri-

mebant: & mendaces ostendit, qui maculauerunt illum; & dedit illi claritatem æternam. Nam illa ipsa diuinitas & cum anima eius ad inferos descendit, potestatesq; tenebrarum deuicit, amplissimamq; prædam inde tulit. Et eadem diuinitas corpori in sepulchro adfuit, quæ illud & ab omni corruptione conseruauit, & postea illud ipsum corpus viuificauit, ac veluti arcum resolutum iterum intendit, dum suam corpori restituit animam. Docet hoc longè expressius longè clarius D. Ioannes: In hoc cognoscitur Spiritus Dei; om-
1. Ioannis 4. *nis spiritus qui confitetur IESVM Christum in carne venisse, ex Deo est: & omnis spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est, & hic est antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nunc iam in mundo est. Quis autem soluat Christum, nisi qui eius diuinitatem ab humanitate separet. Rectè igitur Aethiopes in ea adoratione, quæ ad eleuationem Sacramenti fit, dicunt: Verè hoc est corpus & sanguis Emanuel Dei nostri. Amen, Credo, Credo, Credo, & nunc & vsque in secula: Et mox addunt ter item, credo, credo, credo, quod diuinitas non sit separata ab humanitate, ne hora quidem, ne per ictum oculi.*

Quartum & vltimum est causæ firmamentum; Sub speciebus panis et vini verum et totum Christum contineri: docet hoc ille qui peccatum non fecit, & dolus non est inuentus in ore eius: qui est via, veritas,
1. Corin: 1. *& vita; cui omnis impossibilitas cedit, qui stultam fecit mun-*

cit mundi huius sapientiam; cuius verbum & manus est omnipotens: qui nos supra captum nostrum adamauit. Et de quo Paulus illud effatur; Dei enim filius Iesus Christus qui in vobis per nos prædicatus est, per me & Syluanum & Timotheum, non fuit, in illo est, & non, sed est, in illo fuit. Neque simpliciter & vtcunq; docet, sed sub quatuor testibus, vt omne constet verum. Tribus, inquit, Euangelistis, & quarto Doctore gentium Paulo; rem totam sic testes exponūt: Cœnantibus autem eis accepit Iesus panem & benedixit & fregit: deditq; discipulis suis, & ait: Accipite, & manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum &c. Exaudis voces rem clarè exprimentes: Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus: exaudis interpretationem vocum, ne quid insit ambigui, quod pro vobis tradetur, quod pro nobis offerretur. Traditus est pro nobis Deus & homo, traditur et nobis Deus & homo. Quod si vberiorem interpretationem audire vis, audi eundem Christum apud Ioannem latiùs suum testamentum interpretantem: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem; in me manet & ego in illo. Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem, & qui man-

2. Corin: 1.

Matth: 26.

ducat me, & ipse viuet propter me. Hic est panis qui de cœlo descendit; non sicut manducauerunt patres vestri manna & mortui sunt. Qui manducat hunc panem viuet in æternum. Audis, in me manet & ego in eo: ipse igitur est in sacramento. Audis, qui manducat me, viuet propter me: ille igitur ipse viuificat. Audis, qui de cœlo descendit. DEum autem verum descendisse negare non potest, nisi Arrianus aut Ebionita esse velis: Hucq; illud pertinet, secius, quàm isti interpretantur, hæc verba spiritus & vita sunt. Caro non prodest quidquam, non quòd hîc non sit vera caro; sed quod cum spiritu & vita, hoc est, vero Deo coniuncta, vt quemadmodum ille viuit propter patrem, ita & nos viuimus propter illum; vt rectè interpretatur Cyrillus. Libri 8. de Trinit: *Ex quibus locis præclarè concludit magnus ille Hilarius: de veritate, inquam, carnis & sanguinis Christi non relictus est ambigendi locus, vt illud compleatur; Et videbit omnis caro salutare Dei, quamuis in enigmate, quamuis in speculo, quamuis in sacramento. Hactenus fundamenta.*

Adijciamus his fundamentis ex quibus vi & natura sua sequitur, hunc ipsum Deum & hominem, qui sub eo ipso continetur sacramento, adorandum esse; Pauli doctrinā atq; veterum patrum instituta. Pauli igitur doctrina quæ est? Duæ sunt partes vniuersi cultus diuini, quem Græci latriam appellant: Interior, inquam, cultus & exterior: Interioris cultus illæ sunt

partes

partes; fides, charitas erga Deum & proximum, discretio, atq; diiudicatio creatoris à rebus quæ creatæ sunt, sui probatio, puritas mentis, reconciliatio. Exterior cultus illis partibus constat: Ieiunio, sobrietate, corporis puritate, loci temporis obseruantia, omni denique honesta & submissa totius situs nostri compositione, vtramq; hanc partem cultus diuini ad hoc sacramentum adferendum esse docet Paulus, illudq; omni parte adorandum, idq; cum graui, æterni iudicij comminatione. Quod ita esse vt melius animaduertamus, ipsius Pauli doctrinam audiamus: Non potestis cali- 1. Cor: 10.
cem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum. Primum quidem conuenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos; & ex parte credo: nam oportet & hæreses esse; vt qui probati sunt, manifesti fiant in vobis. Conuenientibus ergo vobis in vnum, iam non est Dominicam cœnam manducare. Vnusquisque enim suam cœnam presumit ad manducandum: & alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Nunquid domos nō habetis ad manducandum 1. Cor: 11.
& bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & confundetis eos qui non habent? QVid dicam vobis? Laudo vos? In hoc non laudo. Et paullò post. Itaq; quicunq; manducauerit panem et biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat,

& de

& de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Quòd ſi noſmetipſos diiudicaremus, non vtiq; diiudicaremur. Dum iudicamur autem, à Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. Itaq; fratres mei, cùm conuenitis ad manducandum, inuicem expectate. Si quis eſurit, domi manducet: vt non in iudicium conueniatis. Cætera autem cùm venero diſponam. Et Pauli quidem doctrina hæc eſt: quæ verum cultum ipſi ſoli Deo debitum huic ſacramento hoc quidem modo tribuit, vt audiſtis, modò non ſurda aure audiueritis. Nunc ad ſanctorum Patrum doctrinam nos referamus. Quo enim ſpiritu locutus eſt Paulus aut Petrus, eodem ſpiritu locutus eſt Auguſtinus, Chryſoſtomus, & cæteri ſancti Patres: Cùmq; omnium ſententias referre vnius orationis modus non ferat, quatuor ſolis teſtibus locupletiſſimis contenti erimus; duobus inquam occidentalis Eccleſiæ, & duobus orientalis Patribus.

Lib: 3. de ſpiritu ſancto cap: 12.

Primus igitur ſit teſtis Ambroſius: Non mediocris igitur quæſtio, & ideo diligentiùs conſideremus, quid ſit ſcabellum. Legimus enim alibi: Cœlum mihi thronus, terra autem ſcabellum pedum meorum. Sed nec terra adoranda nobis, quia creatura eſt Dei. Videamus tamen ne terram illam dicat adorandam Propheta, quam Dominus Ieſus in

carnis

carnis assumptione suscepit. Itaque per scabellum terra intelligatur, per terram autem caro Christi, quam hodie quoque in mysterijs adoramus, & quã Apostoli in Domino Iesu (vt suprà diximus) adorârunt. Neque enim diuisus Christus, sed vnus. Neque cùm adoraretur tanquam Dei filius, natus ex Maria negabatur.

Secundus testis Augustinus est; qui eundem locum tractans eademq; verba expendens, inquit: Et adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est. Quid habemus adorare? Scabellum pedum eius. Sup pedaneum dicitur scabellum. Quod dicunt Græci ὑποπόδιον dixerunt Latini scabellum: & alij dixerunt suppedaneum. Sed videte fratres quid nos iubeat adorare. Alio loco Scriptura dicit: Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Ergo terram nos iubet adorare, quia dixit alio loco, quod sit scabellum pedum Dei? Et quomodo adorabimus terram, cùm dicat apertè scriptura: Dominum Deum tuum adorabis: & hîc dicit. Adorate scabellum pedum eius? Exponens autem mihi quid sit scabellum pedum eius, dicit: Terra autem scabellum pedum meorum. Anceps factus sum, timeo adorare terram, ne damnet me qui fecit cœlum & terram. Rursum timeo non adorare scabellum pedum Domini mei, quia Psalmus mihi dicit: Adorate scabellum pedum eius. Quæro quid *In Psal: 98.*

ſit ſcabellum pedum eius, & dicit mihi ſcriptura: Terra ſcabellum pedum meorum. Fluctuans conuerto me ad Chriſtum, quia ipſum quæro hîc, & inuenio quomodo ſine impietate adoretur terra, ſine impietate adoretur ſcabellum pedum eius. Suſcepit enim de terra terram, quia caro de terra eſt, & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipſa carne hîc ambulauit, & ipſam carnem nobis manducandam ad ſalutem dedit: nemo autem illam carnem manducat, niſi prius adorauerit; inuentum eſt quemadmodum adoretur tale ſcabellum pedum DOmini, & non ſolum non peccemus adorando, ſed peccemus non adorando. Nunquid autem caro viuificat? Ipſe dominus dixit: cùm de ipſa commendatione eiuſdem terræ loqueretur: Spiritus eſt qui viuificat, caro autem nihil prodeſt. Ideo & ad terram quamlibet cùm te inclinas atque proſternis, non quaſi terram intuearis, ſed illum ſanctum, cuius pedum ſcabellum eſt quod adoras: propter ipſum enim adoras: ideo & hic ſubiecit, Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt.

Homil: 24. in priorē ad Cor:

Ex orientalibus tertius teſtis Chryſoſtomus: Hoc corpus in præſepi reueriti ſunt Magi, & viri impij & barbari, longo itinere confecto, cum timore & tremore plurimo adorauerunt. Imitemur igitur ſaltem barbaros nos, qui cœlorum ciues ſumus. Illi enim cùm id præſepe & tugurium tantum, neque

eorum

eorum quidquam quæ tu nunc intueris, viderunt, ſumma acceſſerunt reuerentia & horrore. Tu verò non in præſepe id, ſed in altari: non mulierem quæ in vlnis teneat, ſed ſacerdotem præſentem, & ſpiritum perabundè ſuper propoſito diffuſum ſacrificio vides. Nec ſimplex, vt illi, corpus intueris, ſed & eius potentiam & omnem cognoſcis adminiſtrationem, & nihil eorum quæ per ipſum facta ſunt ignoras, & diligenter initiatus es in omnibus. Excitemur igitur horreſcamusque, & maiorem quàm barbari illi præ nobis feramus pietatem, vt non ſimpliciter neq. frigidè accedentes vehementiori igni caput obijciamus. Hæc autē non dico, vt non accedamus, ſed nè temerè accedamus. *Et in alio loco idem Chryſoſtomus:* Per id tempus & angeli ſacerdoti aſsident, & cœleſtium poteſtatum vniuerſus ordo clamores excitat, & locus altari vicinus, in illius honorem qui immolatur, angelorum choris plenus eſt. Id quod credere abundè licet, vel ex tanto illo ſacrificio, quod tum peragitur. Ego verò & commemorantem olim quendam audiui, cùm diceret ſenem quendam virum admirabilem, ac cui reuelationum myſteria multa diuinitùs fuiſſent detecta, ſibi narrâſſe, ſe tali olim viſione dignum habitum à Deo eſſe, ac per illud quidem tempus derepentè angelorum multitudinem conſpexiſſe (quatenus humanus adſpectus ferre poterat) fulgentibus veſtibus indutorum,

Homil: 61. ad populum Antioch: & Homilia 3. Epheſ: Idem Lib: 6. de Sacerdotio

rum, altare ipſum circumdantium: deniquе ſic capite inclinatorum, vt ſi quis milites præſente rege ſtantes videat: id quod facilè mihi ipſe perſuadeo. Item & alius quidam mihi narrauit, nõ ille quidem ab alio edoctus, ſed dignus habitus, qui id & vidiſſet ipſe, & audiјſſet, quod qui de vita hac emigraturi ſunt, ſi myſteriorum huiuſmodi cum pura & munda conſcientia fuerint participes ſpiritum efflaturi, ab angelis illorum corpora ſatellitum more ſtipantibus, propter aſſumptum illud ſacrum hinc rectà in cœlum abducuntur.

Chryſoſtomum Damaſcenus ſequitur. Proinde cũ omni timore & conſcientia puta & indubitata fide accedamus, veneremur ipſum omni puritate corporis & animi. Accedamus ad eum deſiderio ardenti manus in crucis modo fingentes, crucifixi corpus ſuſcipiamus. Ampliſsimum & illud eſt Nicænæ Synodi teſtimonium quæ dicit: Non eſſe attendendam eam humilitatem ſpecierum, ſed fide attende agnum tollentem peccata mundi, in menſa poſitum & præcioſum & honorandũ eius ſanguinem, eumque honora, mirare & mente continge. *Cui quidem vniuerſæ vetuſtatis conſenſui, adiungendus eſt omnium Eccleſiarum quæcunque in orbe ſunt conſenſus ac conſpiratio, orientalium (inquam) occidentalium Affricanorum, ac noſtrarum ſeptentrionalium: in quarum omnium liturgys, ſtatim poſt conſecrationem*

magno cultu et reuerentia hoc ipsum sacramentum populo adorandum proponitur. A quo perpetno consensu recedere et vnius et alterius hominis male feriati cõuicijs & maledictis adhærere, an nõ extremæ est dementiæ? Continere me hoc loco non poßum Stephane Rex, quin apud te Imperatorem maximum, hosq; tuos milites inusitato quidem exemplo, sed hoc loco maximè accommodato cuiusdam militis Gregorij Sanocei breuem dehortationem recitem, qua post deuictos Turcos Vladislao Regi militibusq; suis religioso furore percitus dissuadet, ne prolato sacramento Eucharistiæ iurent; neúe illud prophanis Turcarum oculis subijciant. Hoc enim Turcæ ad firmandam pacem, quam hac ratione sanctissimam putabant fore à Rege Vladislao exposcebant, vt vel inde sine omni fuco & fallacia cognosci possit, quo loco hoc sacramentum fieret, quàm sanctè tam à Christianis quàm à saracenis coleretur & adoraretur: Deus, inquit, Deus tam execrabile scelus auertat, vt qui pauloante contra impios pugnantes, omnia tristia, difficiliaq; perpessi sumus, dum vinceremus: nunc rursus pro religione armati, & propemodum victoriam manu tenentes, sacrosanctum diuini mysterij arcanum sub prophanorum oculis sponte proferamus. Quid prima, quid hac secunda expeditione à nobis petitum? quid adeò ingentem belli molem ex tam diuersis inter se regionibus Italia, Burgundia, Thracia euocare? quid denuo arma induere? quid hucusq;

Lib:3. Philippi Calima:

progredi oportuit, si sacra nostra prodenda erant? minori nostro facinore per ignauiam domi inermes sedendo, pati potuimus illa prophanari, quàm nunc simus armati prodituri. Pudeat nos gratulationum quibus nuper victores accepti; pudeat laudum, quibus, vt christianæ rei seruatores prope in cœlum modo elati sumus; pudeat deniq; obnoxios adeò nefarijs cogitationibus, nos dignos haberi, aut in quibus totius Europæ reges, & principes spes suas collocauerint, aut pro quibus innumerabiles populi & nationes, omnibus in templis ad Deum supplices manus tendant, pro victoria nostra vota nuncupando. Quanto sanctiùs prisci Romani, qui, capta à Gallis vrbe, ne sacra sua conspici possent, terræ infodere? Nos victores, nostra vltro impijs prodere cogitamus, committemusq;, vt religiosius ab illis inanes quædam diuinorum persuasiones seruatæ dicantur, quam à nobis sacrosanctum immortalitatis nostræ pignus, ac mysterium; & publice nos eo facinore contaminabimus, quod si vnus quispiam sacrilega audacia perpetraret, seuerissime vindicaremus. Omitto quantum piaculi apud Deum contrahemus, qui non modo ab ipsius causa defecerimus, sed ipsum etiam testem, ac pignus defectionis nostræ impijs exhibuerimus: quid de nobis hostes sentire poterunt, videntes nos tanti pacem æstimasse, vt non minus sacrilege iurauerimus, quam ipsi impudenter postulauerint? Sed, vt hæc, pacis vtilitas leuiora videri faciat;

omnia,

omnia, quæ aut in noſtra, aut aliorum ſecta, religioſa altius elata ſunt, quam quæ humanis ſenſibus attingi queant, cerimoniarum velamento, ſanctoq; arcano mortalium animis infunduntur. Quæ ſi nuda in medium protrahantur, quia nullo humanæ rationis argumento ſubſiſtunt; & temerè aſſeuerari; & impudenter peti, vt credantur, apparet. Audiuere dudum hoſtes, Deum à nobis præſentem coli, aſſeruariq; in Sacrariorum penetralibus: & quia ignorant, quo id pacto contingat quum de eo cogitant, nihil ſimile his, quæ terrena, & momentanea cognoſcunt, ſed quicquid extra mortalitatis ſortem poſitum putant, mentibus eorum occurrit, & id, quod quale ſit neſciunt, tantæ noſtræ de eo aſſeuerationi par figurant. Nos hanc ipſorum perſuaſionem, patefactis arcanis noſtris, corrumpemus, elatasq; ad diuina, & cœleſtia de ſacris noſtris mentes, ad caduca, & terrena reuocabimus, ſpecie panis in conſpectum exhibita, qua verum corpus Chriſti contineri, vt nos quidem ſcienter credamus, efficit diuina inſtitutio, gratiaq; in qua nati ſumus. Quibus illi orbati quum res per ſe fidem non faciat, reſtat vt nos irrideant, veluti minimè poſſibilia credamus. Nolite per Deum committere, vt aboleatur ſacer ille horror, quo ipſorum animi perſtringuntur in bello quum ſecum reputant, inituros ſe prælium contra nos, quibus adeò propitius ſit Deus, vt propemodum videndus nobis coram pariter inter nos verſetur. Quantum de noſtra

deq; re-

deq; religionis nostræ maiestate hoc facto minuetur, tantum crescet apud illos audaciæ, credituros subinde, vt ipsis quidem videbatur, ex specie, quam intuebuntur, nos non modo in veri Dei tuitione non esse, sed nec in alterius cuiuspiam. Multis modis stabilitati conuentorum caueri potest (quamuis cum fidei pignus, regium verbum satis esse deberet) aliæq; inter priuatos cautiones, aliæ inter principes exhibentur. Ad extremum, relicturum se prophanata castra asserebat, si eo modo rex iurare pergeret. Itaq; quum videretur tam verè, quam è religionis è que ipsorum, quos illoquebatur vsu, & maiestate dixisse: constitutum est, in confirmanda pace vt quisq; proferret in medium sacram historiam suam, quod Euangelium nostri, Alcoranum illi vocant: quibus vbi suæ quisq; dextram admouit, religiosè iuratum est, conuenta seruata iri & sancta, atque inuiolata permansura. Conferte hunc militem cum nostris huius seculi, si dijs placet, gloriosis militibus, qui hoc tale sacramentum pedibus calcare ac bestijs obijcere non verentur, proh scelus, digna posteritas genere Acacidarum: Verùm hæc hactenus.

Neque solum antiquitùs hoc adorabatur Sacramentum, sed omnes item gratiarũ actioues immortali Deo pro eius omnibus beneficijs ad huius sacramenti oblationem, tanquam primi & summi beneficij habebant.[z] Itaq; antequam in omnibus Ecclesijs consecratur atq; offertur, primum populus ad gratiarum actionem prouocatur;

uocatur; Gratias, inquit, agamus Domino Deo nostro &c. Fiebantq; antiquitùs gratiarum actiones pro omnibus beneficijs, quæ Deus contulerat hominibus ab iusto Abel vsq; ad hanc diem, vt quidem ex Liturgia D. Clementis, Iacobi, & aliorum patet. Memoriam enim fecit in hoc sacramento Deus omnium mirabilium suorum, quæ à seculo operatus est, hoc, inquit, facietis in mei recordationem, hoc est meorum erga vos beneficiorum memoriam sempiternam. Indéq; hoc sacramentum Eucharistiæ nomine, hoc est gratiarum actionis insignitum est, cuius rationem exponit Magnus ille Cabasila. Et hoc sciens beatus Paulus iussit pro omnibus gratias agere, scribens: Semper gaudete, in omnibus gratias agite. Hac de causa perfectissimam & exactissimam nostram cum Deo collocutionem, mysterij communionis celebrationem, in quo mentionem facimus, non huius vel illius gratiæ; sed omnium, vt semel dicam, Dei bonorum, & quæ actu nobis sunt & futura sunt; Eucharistiam, hoc est, gratiarum actionem, nominare erat consentaneum, non ex ijs, quæ in miseria versantes, & eam implorantes rogamus; sed ex ijs quæ DEus in nos confert beneficijs: nec ex nostra paupertate, sed ex diuitijs illius benignitatis. Quia enim in ea Deo supplicamus, & gratias agimus; sed gratiarum quidem actio, Dei opus est, vt dictum est; supplicatio verò humanæ imbecillitatis: & gratiarum quidem actio

In expositione liturgiæ. cap: 52.

propter plura; supplicatio verò pro paucioribus. Illa enim propter omnia, vt semel dicam, bona: hæc verò in nonnullis: propterea oportebat ex melioribus & pluribus ei nomine imposito, appellare Eucharistiam. Ita enim etiam homo dicitur animal ratione præditum, licet sit alicuius particeps quod caret ratione, vt qui à meliori & maiori parte vocetur. Et maxime quia primus qui id ostendit, Dominus noster Iesus Christus, non supplicans, sed solùm patri agens gratias, hoc mysterium porrexit & tradidit; & ea de causa, quod illud esse accepit, hoc vocat, Eucharistiam nominans. *Et hæc quidem hactenus.*

Neq; gratiarum tantùm actiones præsente hoc sacramento fiebant, sed & omnis gratiæ omnium rerum necessariarum impetrationes etiam ab angelis instituebantur. Narrat hæc Chrysostomus: Tempore illo mi frater charissime, non solum homines clamorem illum horribilem reddunt, sed etiam Angeli Dño genu flectunt, & Archangeli rogant, habent sibi tempus id idoneum, habent sacram illam oblationē in fauore. Itaque vt homines ramos olearum gerentes mouere reges consueuerunt: eoque arboris genere misericordiam commemorant & humanitatem: sic Angeli tunc pro ramis oleaginis corpus Domini ipsum protendentes, rogant pro genere humano, quasi dicant; Pro his domine rogamus, quos

Homil:3. de incompræhensibili Dei natura, contra Anomœos.

tu adeò

tu adeò dilexisti, vt pro eorum salute mortem obires, animam in cruce efflares: pro his supplicamus, pro quibus ipse tuum largitus es sanguinem:pro his oramus, pro quibus corpus hoc immolasti. Agitatos quoque ob eam rem diaconus tempore illo adducit, & iubet caput inclinare, cùm eos vnà cum fratribus orare non liceat, adducit eos, vt tu miseratus, & quia tam acerbè vexantur, & quia vocem reddere nequeunt, tua facultate ad eorum vtaris defensionem & auxilium.

Idem Chrisostomus: Gratiam reddam, si vos docuero, quamobrem illa præ cæteris oratio solet fieri, & cur homines dæmone agitatos, & furore accitos teterrimo adduci tempore illo & capita inclinare iubet diaconus. Qua de causa igitur agitur ita dicam. Vnicula per quàm praua & grauia agitatio dæmonum est: vincula enim ferro validiora. Vt itaque tempore instante, quo iudex prodire, & pro tribunali sedere solitus est: custodes carceris homines quos in vinculis tenent, omnes carcere educunt & pro cancello septisque fori collocant squalentes, sordentes, coma expletos nimia, * vt cùm breui Christum velut pro tribunali sedere, in ipsisque sacramentis apparere futurum esset, homines dæmone agitati illi tanquam vinculis quibusdam retenti adducerentur, non vt rerum quas commisissent, examen subirent modo eorum qui in vinculis sunt, nec vt lue-

Homilia 4. cōtra eosdem Anomœos.

* pānis miserrimè obductos sic patres statuerant.

vt luerent pœnas, & ſupplicio afficerentur: ſed vt populo vniuerſaque ciuitate præſente, communes pro his fierent ſupplicationes, vt omnes iugi concordia Dominum communem orarent pro his, & quod miſereretur, magno clamore contenderent.

Gregorius Nazianzenus oratione in laudē ſororis ſuæ Gorgoniæ.

Teſtatur Nazianzenus hoc idem: Ægro erat corpore (ſoror videlicet) peſsimeque affecto, ac morbus inſolens erat & prodigioſus. &c. Deſperatis aliorum omnium auxilijs ad mortalium omniū Medicum confugit, noctisque intempeſta caligine obſeruata, cùm leuiùs aliquantò morbus vrgeret, ad Altare cum fide procumbit, eumque qui ſuper illud colitur, cū magno clamore obteſtans, omnibusque nominibus appellans, atque omnium rerum, quas vnquam mirificè geſſerat, commonefaciens (nam vtriuſque teſtamenti hiſtorias callebat) tandem pia & præclara quadam impudentia effertur. Eam quæ Chriſti fimbria ſanguinis profluuium compreſerat, imitatur. Quidque fecerit, audite. Caput cum pari clamore vberrimisque lachrymis (mulierculæ illius inſtar, quæ olim Chriſti pedes irrigârat) altari admouens nec ſe ante ab eo diſceſſurā minitans, quam ſanitatem conſecuta ſit, ac deinde hoc ſuo pharmaco totum corpus perungens, ac ſic vbi quidpiam ſignorum precioſi corporis, aut ſanguinis manus cōdiderat, id lachrymis admiſcens (ô rem admirandam) protinus liberatam ſe morbo ſentit, atque & corpore

corpore & animo & mente leuis abſcedit, hanc ſpei mercedem conſecuta, vt quod ſperauerat obtineret, animæque firmitate corpori firmitatem compararet. *Bernardus comitem ſola præſentatione ſacramenti vicit atq; ſtrauit, & cætera innumerabilia talia in dies his qui rectam fidem habent eueniunt. In huius enim Chriſti nomine qui in hoc eſt altari, omnia à patre impetrari ipſe filius docet. Quidquid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis.* Ioannis 14. *Quæ cum ita ſint iam ſupradicta ſcandala, conuicia, accuſationes vel ſua ſponte ruunt. Negat Caluinus adorandum eſſe hoc ſacramentũ. Primúm quod hinc abſit præſentia Chriſti. Deinde, ſi adſit, tamen hanc cum diuinitate coniunctam eſſe nobis non conſtare. Negat Caluinus; Ait Chriſtus Dominus: tu vide, ſeruo né potius credas, an hero: In quo videre eſt miras diaboli artes, miram inconſtantiam qui quamquam calidus ſit artifex, nec tamen ſibi cohæret. Dum Caluinus vult negare præſentiam corporis Chriſti, dicit, quia caro non prodeſt quidquam: verba quæ dixi, ſpiritus & vita ſunt. Dum deinde vult negare adorationem, carnem commendat Deum & ſpiritum negat ſic falſum nunquam ſibi cohæret. Figura inquit eſt non res ipſa dicit Caluinus, negat Chriſtus: non ſicut patres veſtri manducauerunt manna in deſerto & mortui ſunt: qui manducat panem hunc viuet in æternum. Patres, inquit, veſtri manducauerunt figuras & mortui ſunt, hæc,*

 inquit,

inquit, est veritas, & ideo qui manducat me, viuet propter me. Periculum esse dicebat Lutherus atq; Melanchton, ne simul panis vel saltim eius accidentia adorentur. Nihil nunc dico de istorũ impanatione, neq; enim res præsentis est negocij, & veritas dicit: hic est panis qui de cœlo descendit non de terra. Illud quæro cur non item timeant quando Christum super omnes cœlos constitutum (si quidem hoc aliquando faciunt) subleuatis oculis adorant, ne simul cœlos cœlorumq; orbes adorent: Aut quomodo Moyses non timebat ne rubum simul ardentem adoraret; aut Ioannes ne vterum matris aut emorroyssa, ne vestimenta quæ tangebat. Nam & hæc accidentia panis & vini nihil aliud sunt, quàm inuolucra quædam & vestimenta latentis Iesu Christi: Effugia igitur hæc sunt non argumenta. Extra, inquit, vsum sacramentum non est, quis hoc dicit? Lutherus fortasse, aut Philippus? quis alius? nemo. qua scriptura suffulti? nulla. quo ex antiquis autore? nemine. quod ergo verbo affirmatur, verbo reijcitur. Atqui contrarium dicit, vna sancta Catholica & Apostolica Ecclesia, quæ est columna & firmamentum veritatis. Vt enim apud Israeliticum illum populum, tam in deserto, quàm in ipso Salomonis templo, habitabat gloria Domini super Cherubin, quæ præcedebat & deducebat populum illum, vnde
Numeri 10. *cùm eleuabatur arca, cantabat populus: Surge Domine & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderũt*

te à facie tua: Cùm autem deponeretur canebat, reuertere ad multitudinem exercitus Israel: ita nunc in hac peregrinatione nostra gloria Iesu Christi, atq; adeo ipse Iesus Christus, in hac arca templi nobiscum perenniter commorari putandus est, verbum enim eius manet in æternum, vsus momentaneus est. Alia dicunt Sacramenta non adorantur: quia dominum sacramentorum non continent, sed solam eius gratiam præseferunt. Præclarè siquidem magnus ille in diuinis Dionysius hoc sacramentum triplici ex parte alia sacramenta superare docuit, vel quòd in illo ipse Christus contineatur, commune bonum totius Ecclesiæ, in alijs autem virtus quædam participata ab ipso Christo Domino; vel quòd alia omnia comparata sunt, ad illud tanquam suum finem; vel quòd omnia in illo consumantur: indeq; finis & consumatio omnium sacramentorum ab eodem dicitur. Sed isti rerum modos & differentias non norunt. Manducatione est colendum, non veneratione aiunt: Hoc oportebat facere, illud non prætermittere: dicebat in simili causa Christus Dominus: imo ipse Deum hominesq; testor, non meliùs nec efficatiùs coli quàm vsu & frequenti communione: In quo equidem summè repræhendenda est nostra, vel ignauia vel ingratitudo. Adeò Dominum nostrum non obseruamus, adeò illi non seruimus, vt ne ad mensam quidem eius spontè venire velimus, nisi pœnis & excommunicationibus adacti: ô supinā, negligentiam, ô

animam

animam beneficij tanti immemorem: Non, inquiunt, eo fine est in sacramento, vt colatur sed vt manducetur: neq; eo fine aut instituto fuit in vtero, in præsepio, in naui vt honoraretur, tamen cultus est: At nonnunquam in fœdis & fœtulentis, tam locis quam animantibus reperitur, vestro vicio & impietate, Deo vero nihil fœdum, nihil fœtulentum est, præter ventrem peccatoris, & tuum istud os impudens. Sursum inquit corda tenenda, quis dubitat, idem enim Christus qui sursum est, hîc colitur: Nusquam inquiunt scriptum, nusquam imperatum est, vt colatur. Imperatum vero: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Sed neq; Apostolis imperatum fuit, vt ascendentem in cœlos adoratione prosequerentur, neq; pastoribus vt in præsepio, non Magis, vt in cunis illum venerarentur. Sed isti more ignauorum seruorum, ex præscripto Deo seruire volunt. Obstructum est igitur os loquentium iniqua, blasphemia contra domum Dei sublata, pudor & fides vnicæ sponsæ Iesu Christi vindicatus, ac ille cultus qui idololatria esse putabatur, vera Christi latria, atque adeo Theoseuia esse est demonstrata; istorum autẽ malicia, improbitas, calumnia, ac mera erga CHristum, & eius sponsam impietas conuicta & retrusa, qui non tantum ipsi hoc sacramentum non adorant, sed etiam alios qui hoc agunt grauissimis conuicijs incessunt; parum est hoc sed vltra fœdissimis maledictis tantum mysterium proscindunt. Neq; hîc consistunt, sed ex altaribus,

taribus, quæ antiquitas Sancta sanctorum Cathedram Christi; Tronum Dei, Requiem, Propitiationem, Magni sacrificij officinas, Christi monimenta, eius gloriæ tabernacula appellare solebant: effræni & incoercibili audacia deijciunt, pedibus nefandis conculcant, canibus etiam porrigunt: ô tempora, ô mores? aspicisné hæc æquis oculis, IEsu CHriste, & si aspicis, cur non vindicas? an benignitate & longanimitate tua eos ad pœnitentiam prouocas? an iam amplius illos, qui extremus furor tuus est, quæ summa pœna, hîc illos punire non vis? Tuæ enim illæ sunt voces; In quo amplius percutiam vos, item amplius non percutiam vos. Et non visitabo, inquit, super filias vestras, cùm fuerint fornicatæ: & super nurus vestras, cùm adulterauerint? Nam quorum aliquando misereri vis de his illud dicis, visitabo in virga filios eorum, verumtamen misericordiam meam non auferam ab eis. An indignos miraculo putas, ne fortè conuertantur & viuant? An præstolaris vt compleatur mensura maliciæ eorum; An illud expectas dum hic Rex Stephanus alijq; Christiani Principes tuam aliquando, ex istis vindicent iniuriam? Verùm quæ tandem causa est, cur tantum, tantòq; opere eam adorationem impugnat Diabolus? an vt Christi cultu sublato, ipse in aliquo visibili idolo colatur, homo enim aliqua re visibili in qua occupetur opus habet. Deinde quod facilè videt, quod quamdiu publicè CHristus in hoc

Oseæ 4.

F sacra-

sacramento colitur, tamdiu veritas corporis & sanguinis Christi contra omnes hæreticos vindicatur, neq; alio modo hæc res efficatiùs asseri, & demonstrari ac quasi oculis subijci potest. Vnde isti vbi primùm eam adorationem sustulerunt, statim eodem tempore veritatem ipsam corporis & sanguinis amiserunt. Deinde quòd animaduertat, quamdiu hoc sacramentum adoramus, tamdiu contra omnes hæreticos Christum Dominum verum Deum & hominem confitemur, tandiu hanc ipsam confessionem extingui non posse: Vt cùm dixerint nobis filij nostri, quæ est ista religio, cur hic panis circumfertur cur adoratur? Respondeamus illis. Corpus & sanguis Iesu Christi verus hic est, hic autem Iesus Christus verus Deus & homo fuit, ita vt nunquam pereat eius rei memoria de ore hominum. Vnde isti exclusa sacramenti adoratione Dei & hominis, confessionem excluserunt. Videt denique diabolus in hoc beneficio omnia Christi adorari beneficia, quorum memoriam ille extinguere penitùsq; abolere nititur. Magna igitur hæc sunt arcana, magna mysteria, sed homo animalis non intelligit ea quæ sunt spiritus. Non ipsum autem solum diuinæ Eucharistiæ sacramentum in eo honore quo dictum est habebatur, sed vasa etiam ipsa sacra, atq; altaria, pro sanctissimis colebantur, atq; instar reliquiarum honorabantur. Patet hoc ex Constitutionibus Apostolicis, patet ex infinitis locis D. Chrysostomi, patet ex Optatio: Cuius illa

Homil: 36. in priorem Epi-

illa pulcherrima verba sunt. Quid, inquit, tam sacrilegum (reprehendens Donatistas) quàm Dei altaria, in quibus & vos aliquando obtulistis, frangere, radere, remouere, in quibus & vota populi, & Christi membra deportata sunt?

Quæ autem mensura & quis modus laudis & adorationis huius mysterij esse debeat, præclarè docet Magnus huius sacramenti amator & assertor D. Thomas cuius ego ingenium, iudicium, eruditionem, vitæ sanctitatem, omnium nouatorum qui sunt, fuerunt, nascenturq; ex illis ingenijs, iudicio, eruditione, vitæ denique integritate libenter antepono.

Quantum potes, *inquit*, tantum aude, quia maior omni laude, nec laudare sufficit.

Sit laus plena, sit sonora, sit iucunda, sit decora, mentis iubilatio. &c.

Modum verò & rationem eius cultus & adorationis habent suum Ecclesiæ orientales, habent & occidentales; occidentales illũ amplexæ sunt, qui & sacræ scripturæ vicinior, & Christo in eius vita fuit charissimus, & pro quo ipse aliquando mirum in modum contra inuidos scribas & Pharisæos pugnauit; eum scilicet, quem in die Palmarum pueri hebræorum illi magnificè præstiterunt. Præcedebat ibi turba & sequebatur aduenientem Dominum; præcedit & sequitur, hîc, vestimenta sua sternebat in via; sternit & nunc: ramos de arboribus in occursum eius proijciebat; proijcit &

stolã ad Cor. Homil: 20. in posteriorem. Homil: 24. ad Ephesios. Hom: 53. & 65. ad Populum Antioche. Et Optatius lib: 6. contra Parmenianũ.

cit & nunc: flores fundebat, fundit & nunc. Adde Dauidicam Cytharam, Tympanum & chorum, vt omnis spiritus laudet Dominum. Adde & Mariæ Magdalenæ vnguenta & suffitus preciosos. Lampades item ardentes cum prudentibus virginibus, quæ obuiam prodierunt sponso & sponsæ. Non sunt hæc, inquit, præcepta à Domino: ne pueris quidem illis tum præcepta fuerunt, quin quantò magis ne id facerent arcebantur, tantò magis effuse & alacriter id faciebant: Verùm de cultu & adoratione huius sacramenti ita vt proposueramus hactenus.

Quo in loco duo genera hominum priusquam causam totam concludo, sunt mihi seriò cõmonenda. Primùm istud modernorum religionis Christianæ deformatorum, aut potiùs euersorum, vt secum diligenter etiam atq; etiam cogitent, quid agant, vbi locorũ sint, quò tendant. Illudq; inprimis Pauli attentiùs secum
Heb. 10. *perpendant. Irritam quis faciens legem Moysi, sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur, quantò magis illum putatis mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est & spiritui gratiæ cõtumeliam fecerit? Quomodo enim illi Christum clarè non conculcant, quomodo sanguinem testamenti non pollutum ducunt, dum tantum sacramentum tot blasphemijs proscindũt, dum toties ex altaribus deijciunt, dum aras sacras euertunt, atq; confringunt. Deinde expendant*

pendant et illud diligenter Salomonis. Qui affligit pa- Prouer: 19.
trem & fugit matrem ignominiosus est et infelix. Ocu Idem 29.
lum qui subsannat patrem, & qui despicit partum ma-
tris suæ, effodient eum corui de torrentibus, & come-
dent eum filij aquilæ. Qui maledicit patri suo & ma- Ibidem 2.
tri extinguetur eius lucerna, in medijs tenebris. Isti ve-
rò non solùm matrem suam, sponsam autem Christi af-
fligunt, nō solùm fugiunt illiq; subsannant, atq; eam de-
spiciunt, sed etiam quod improborum est filiorum, pu-
dorem eius in dubium vocant spiritualem, fornicari-
am atq; adulteram denominant. Quodsi illa adultera
qui tandem illi filij, nam ex illa se natos esse negare nō
possunt? Noli, inquit, gloriari in ignonimia patris tui, Eccle: 3.
neq; enim tibi tam gloria quàm probrum est, & si sen-
sum amiserit veniam habe. Ideò ignominiosi sunt,
ideò corui spirituales depascunt illos, ideò extinctum est
lumen veritatis lucernæ illorum. Postremò illud se-
cum reputent, graue & inhumanum esse malum calu-
mniæ in honesta fœmina, pudoris & honestatis præ-
sertim, tamq; ipsi quàm eius sponso, triste & per acerbū:
& quod Deus acer absconditorum inspector vehemen-
ter vindicare solet. Apparuit hoc in Susanna hone- Daniel. 13.
stissima fœmina, cuius illæ sunt plenæ acerbitatis vo-
ces: Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, qui
nosti omnia antequam fiant, tu scis quoniam falsum
testimonium tulerunt contra me: & ecce morior, cùm
nihil horum fecerim, quæ isti maliciosè composuerunt

 aduer-

aduersum me. Exaudiuit autem Dominus vocem eius: & saluatus est sanguis innoxius in die illa. Quòd si Deus Susannæ calumniam tantopere in perditis illis senibus vindicauit, quantò magis contumeliā sponsæ filij sui, matris quondam istorum Ecclesiæ suæ propterea vindicabit, cuius quidem plagæ ac vindictæ iam magna in illis extant indicia. Vt enim impudici et scelerati illi senes nusquam sibi cohærere, nusquam secum cōuenire in exitium innocentis illius fœminæ potuerunt; ita isti nunquam aut inter se, aut ipsi secum concordes esse possunt.

Secundum genus hominum est, nostri parùm morati catholici, qui in eo turpiùs delinquunt; quod cùm certò sciant sibiq; persuadeant, in hoc sacramento verum Deum & hominem contineri; veniunt tamen in conspectum eius, mente et animo polluti, corpore fœdi, oculo impudenti, ore ebrio, lingua loquaci, ventre ructante, gestu insolenti, incessu tumido, & perfracto, veste scurrili & impudica, sonipedes, cum cohortibus, fustibus, gladijs, & armis, vt quondam Iudæi ad capiendum eundem Christum venisse leguntur. Canibus, accipitribus, scurris deniq; & histrionibus, comitati: ac demùm quasi insalutato hospite, terga vel latera contra Deum suum obuertunt, ac varijs clamoribus & insolentijs complent omnia. Quod si hæc in laicis ferenda non sunt; quantò in templi & eius sacramentorum ministris, in sacerdotibus, inquam, minus ferenda erunt.

runt. Quàm autem id præclarè faciant, audiant CHrysostomum: Cæterum, vt his tunc succensui, qui orationem huiusmodi negligerent, forisque tempore eo versarentur: sic inpræsentiarum his qui intus circũstant, succensendum vtique reor, non quia intus manent, sed quòd cum eo quo debent, maneant loco, nihilo meliùs afficiuntur, quàm qui foris euagantur. Disputant enim inter sese, & aut iocantur, aut negocia tractant tempore illo perhorrendo. *Et paulò post:* Haud illa Diaconi exhortatio recti cõstantisque frustrà & sine causa instituta sancitaque est: sed vt nostras repentes humi cogitationes erigeremus. &c. Cogita apud quem proximè stas, quibus cum inuoces Deum, scilicet cum Cherubin, cum Seraphin, cum omnibus cœli virtutibus: animaduerte quos habeas socios: satis hoc tibi sit ad sobrietatem, cùm recordaris te corpore constantem, & carne coagmentatum, admitti cum virtutibus incorporeis commendare omnium Dominum. *Hæc Chrysostomus: Non fuit ea irreuerentia antiquitus, nam neque infideles, neque catechumeni, neque aliquo lethali peccato contaminati huc admittebantur, ideoq; quando proferri debebat, illi qui tales erant foras excludebantur, illudq; à diacono magna voce pronuntiabatur: SANCTA SANCTIS. De eius autem sacri arcani mysterijs, nemo nisi sacer, mystes atque sacerdos, aut dicere aut docere*

Homil: 4. contra Anomœos

*cere quicquam poterat: dumq́; tam honorificè tracta-
batur, tum & dona admiranda, curationum, inquam,
linguarum, prophetiæ, aliaq́; plurima homines illi in-
de prolixe referebant, & consolationibus nouis per-
fundebantur? Nunc ijdem eximus de templo, qui in-
gredimur, & vtinam idem & non deteriores.*

*Cogitate igitur vos nunc in conspectu eius con-
sistere, ante cuius tribunal aliquando stabitis, om-
nium dictorum & factorum vestrorum, & eius
ipsius cultus & reuerentiæ rationem reddituri, & à
quo vel æternam salutem vel damnationem expecta-
tis. Aspergite cinere capita vestra, & adorate sca-
bellum pedum eius quoniam sanctum est.*

TV quoque Magnanime Rex, accipe lucernam, testem castæ & intemeratæ fidei tuæ, ac cum ista innata tibi modestia & mansuetudine quæ te magis, quàm aut hæ ipsæ gemmæ, aut hæc purpura exornat, Christo tuo qui te vnxit, participemq́ue Regni & imperij sui fecit: prodi obuiam, sequere seruus Dominum, subditus Regem, creatura creatorem tuum. Ridebit te credo filius Belial: risit & Michol Dauidem ante arcam saltantem: at magnifice Dauid eum risum contempsit.

2. Reg: 6. VIuit DOminus, quia ludam ante DOminum, qui elegit me potiùs quàm patrem tuum, & quàm omnem domum eius; & præcepit mihi, vt essem dux super omnem populum Domini in Israel, & ludam

& vilior

& vilior fiam, plusquam factus sum, & ero humilis in oculis meis, & cum ancillis de quibus locuta es.

Eundem sensum tu accipe, quantò enim vilior & humilior in oculis tuis fueris, tantò maior & admirabilior apud Deum & mortales omnes apparebis. Tu verò bone pastor, panis vere, IEsu nostri miserere: tu nos pasce, nos tuere, tu nos bona fac videre in terra viuentium. Amen.

Oretur Deus pro ægro capite Authoris.

~~1106~~